

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ЛІСІВ

*Доповідач – Самойлов А.В., маг.,
Науковий керівник – Анісімова С.В., доц., к.геогр.н.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна
temchik.samoilov@gmail.com*

У світовій практиці в останні роки розробляються теоретико-методологічні підходи до управління природокористуванням на основі врахування екосистемних процесів і послуг.

Ліси є найважливішим природним ресурсом, який сформував історію і культуру кожного регіону. З економічної точки зору, ліси є одними з найважливіших екосистем в світі і по покриттю площі території, і по товарам і послугам, які вони надають, і з біорізноманіття, яке вони містять (приблизно 90% наземного біорізноманіття).

Перелік екосистемних послуг лісу дуже різноманітний: генерація біомаси шляхом перетворення енергії сонячного світла і поживних речовин в біотичну продукцію і вироблення кисню; підтримка біорізноманіття та стійкості екосистем; природний контроль рівня захворювань під дією природних зрівноважуючих факторів в біологічно багатих екосистемах; надання деревини, дров і вугілля; надання харчових продуктів лісу (гриби, ягоди, горіхи та ін.); надання продуктів харчування для свійських тварин; надання продуктів лісу, які використовуються для традиційної медицини і фармацевтичних цілей; надання матеріалів для виробництва виробів кустарного промислу; регулювання клімату шляхом видалення з атмосфери і зберігання рослинністю одного з основних парникових газів - вуглекислого, а також регулювання опадів і температури; фільтрація з повітря твердих частинок (пилу, сажі та ін.), депонування і розкладання забруднень, принесених вітром з промислових районів; пом'якшення наслідків повеней і водовіддачі внаслідок уповільнення потоків води («ефект губки»); боротьба з ерозією ґрунтів і підтримання ґрунтової родючості, процесів сприятливого ґрунтоутворення і стабілізації; поглинання ґрунтами, особливо лісовими, органічних матеріалів і хімікатів з дощової і талої води; надання можливостей для спорту, рекреації, туризму, культурних, інтелектуальних і наукових, духовних і художніх цінностей, цінностей «альтруїстичної» і «заповіту».

Економічна оцінка екосистемних послуг є складною науково-методичною проблемою. Однією з таких проблем є характерні різноманіття та специфічність окремих екосистемних послуг, що сильно ускладнює процес формування стандартизованих науково-методичних підходів до їх оцінки. [1, 2].

В даний час основні підходи до комодифікації екосистемних послуг складаються з багатьох методів, як об'єктивних, наприклад, рентних, витратних, виробничих функцій тощо, так і суб'єктивних – готовності платити, гедоністичних цін та інших. На рисунку 1 наведено основні методи оцінки екосистемних послуг [3].

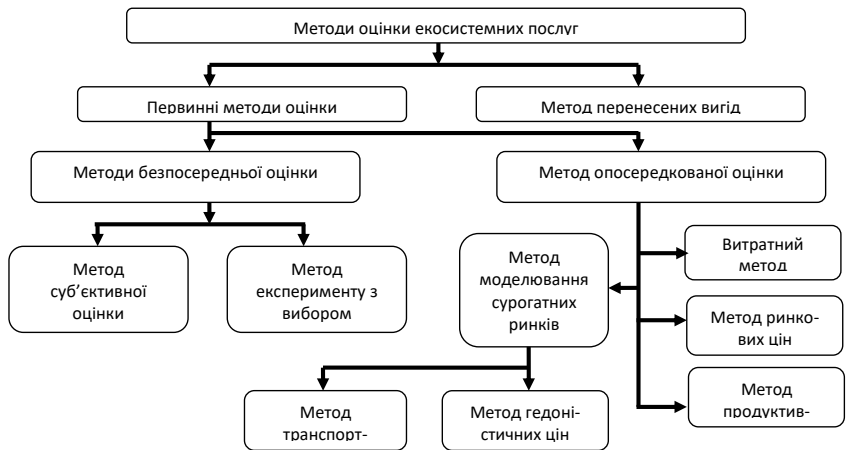

Рисунок 1 – Типологія методів вартісної оцінки екосистемних послуг

Методи безпосередньої оцінки екосистемних послуг ґрунтуються на моделюванні гіпотетичного ринку для екосистемної послуги, для якої не існує реального ринку, при цьому отримані результати такої оцінки потребують подальших досліджень та не завжди відповідають реальній вартості наданих послуг.

За допомогою результатів опитування респондентів отримують суб'єктивну оцінку вартісних показників екосистемних послуг. Така оцінка використовується в разі відсутності потенційних ринків екослуг за даними респондентів про їх готовність платити за визначену екослугу, але залежить від освіченості й інформованості респондентів.

Методи опосередкованої оцінки ґрунтуються на ціноутворенні товарів, які опосередковано характеризують властивості оцінюваних екосистемних послуг і вважаються більш надійними, оскільки дозволяють відстежити реальні ринкові попит і пропозицію.

Метод ринкових цін застосовується лише до товарів, які представлені в умовах реальних конкурентних ринків.

Затратний метод орієнтований на виявлення витрат на підготовку і використання природних благ на підставі розрахунку витрат суспільства на підтримку і відновлення екослуг в достатньому обсязі. Такі затрати достатньо легко виявляються, але згідно з методикою, чим краще стан екослуг, тим нижчу оцінку вона отримає.

Метод виробничих функцій (продуктивності) передбачає оцінку на основі зміни в продуктивності в залежності від наявності або відсутності екосистемної послуги і дозволяє визначити цінність природних ресурсів і функцій екосистем, що не мають ринків, на основі визначення максимального обсягу виробничої продукції при різних поєднаннях і обсягах екослуг. Але методика потребує не завжди наявної інформації про залежність обсягів виробничої продукції від змінення якості екослуг.

Метод визначення екосистемної природної ренти засновано на визначенні різниці між маржинальними витратами на відновлення природного блага для природо користувачів.

Метод контрольних районів дозволяє провести економічну оцінку різних за якістю екослуг на підставі співставлення оцінок в контрольному (умовно чистому) регіоні з досліджуваним районом. Складності полягають в тому, що практично неможливо знайти контрольний район, який би повністю співпадав з досліджуваним.

Для вартісної оцінки екосистемних послуг за допомогою методів сурогатних ринків найчастіше використовують методи транспортних витрат або гедоністичних цін.

Метод транспортних витрат найчастіше використовується при визначенні цінності рекреаційних екосистемних послуг і передбачає детальне анкетування рекреантів при якому визначаються витрати на переміщення від місця проживання до об'єкта оцінювання, додаткові шляхові витрати, втрати заробітку під час подорожі. При цьому передбачається ототожнювання вартісних або тимчасових витрат з цінністю екослуги.

Гедоністичні ціни формуються на підставі моделювання впливу стану екослуги на вартість ринкових товарів Найчастіше цей метод використовують як оцінку впливу на вартість нерухомості кількісних характеристик екосистемних послуг як готовність заплатити за більш якісні екослуги.

Слід зазначити, що економічна оцінка екосистемних послуг має важливе значення для поліпшення ситуації в сфері охорони навколишнього середовища, виступаючи основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Саме економічні оцінки дозволяють визначити збитки від нераціонального використання екослуг, зіставити витрати і вигоди від наданих екосистемних послуг, а також розрахувати величину компенсаційних платежів.

В Україні є актуальним і має перспективи імплементація принципів і механізмів екосистемних послуг в діяльність адміністративних та економічних суб'єктів різного ієрархічного рівня.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Экономика экосистем и биоразнообразия. Признание экономики природы. Синтез подхода, выводов и рекомендаций ТЕЕВ. 2010 [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.teebweb.org/InformationMaterial>
2. Pagiola S., von Ritter K., Bishop J.. Assessing the Economic Value of Ecosystem Conservation. WorldBank, - 2004, - [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://129.3.20.41/eps/other/papers/0502/0502006.pdf>
3. Дегтярь Н. В. Сучасні методи економічної оцінки екосистемних послуг// Ефективна економіка № 2, 2012. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=959>

УКРУПНЕНА ОЦІНКА ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ЛІСУ ДП «ВОВЧАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

*Доповідач – Самойлов А.В., маг.,
Науковий керівник – Анісімова С.В., доц., к.геогр.н.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна
svitlanaanisimova@meta.ua*

З середини 1970-х років ряд авторів стали використовувати терміни «екологічні, або екосистемні, або природні послуги (ЕП)» [1] для того, щоб підкреслити залежність суспільства від природних екосистем і підвищити суспільний інтерес до збереження біорізноманіття.

Лісові екосистеми є однією з найважливіших складових навколишнього природного середовища. Вони покривають близько 30 % площі суходолу на планеті, впливають на клімат, чистоту води і повітря, захищають сільськогосподарські угіддя, а також є джерелом величезної кількості матеріальних ресурсів та невід'ємною частиною історико-культурного середовища людини.

Основна проблема відтворення екологічних ресурсів (екосистемної продукції та екосистемних послуг) - недооцінка їх економічної цінності, обумовлена методологічним безсиллям перед вартісною оцінкою колосальної складності природи, її функцій і взаємозв'язків.